RABHADH
Freagair gach ceist sna spásanna atá ann dóibh ar an bpáipéar seo.

Scríobh do Scrúduimhir anseo.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2006

STAIDÉAR IMSHAOIL AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

DÉ LUAIN, 12 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA 1.30 – 3.30

Treoracha d'Iarrthóirí:

Freagair GACH CEANN de na CÚIG CHEIST laistigh

- Maidir le Ceist 1 *ar leathanaigh 2, 3, 4 agus 5*
  Freagair na codanna (A), (B) agus (C)
- Maidir le Ceist 2 *ar leathanaigh 6, 7, 8 agus 9*
  Freagair cuid (A) nó cuid (B)
- Maidir le Ceist 3 *ar leathanaigh 10, 11, 12 agus 13*
  Freagair cuid (A). Ansin freagair cuid (B) nó cuid (C)
- Maidir le Ceist 4 *ar leathanaigh 14, 15 agus 16*
  Freagair (A), (B) agus (C)
- Maidir le Ceist 5 *ar leathanaigh 17 agus 18*
  Seiceáil ar dtús go bhfuil an léarscáil agus an t-aerfótagraf agat. Freagair na ceisteanna go léir.

Don Scrúdaitheoir amháin:

Ceist	MARC
1	
2	
3	
4	
5	
IOMLÁN	
GRÁD	

CEIST 1
24 marc

Freagair GACH ceann de na TRÍ chuid – (A) agus (B) agus (C)

(A) CEISTEANNA ILROGHA **(12 mharc)**

Freagair <u>12</u> de na ceisteanna seo a leanas. Cuir tic (✓) sa bhosca ceart i ngach cás.

Sampla: Bhaintí úsáid *as bró*:

(a)	sa ghlantachán	☐	(b)	sa mhuilleoireacht	✓
(c)	sa sníomh	☐	(d)	san fhíodóireacht	☐ (1)

1. Is é a thomhaistear le teirmiméadar ná:

(a)	fad	☐	(b)	leithead	☐
(c)	luas na gaoithe	☐	(d)	teocht	☐ (1)

2. Ciallaíonn 'réabhlóid':

(a)	athrú iomlán nó iompú timpeall	☐	(b)	gorta	☐
(c)	galar	☐	(d)	crainn	☐ (1)

3. Is iad a thóg cloigthithe ná:

(a)	Lochlannaigh	☐	(b)	Normannaigh	☐
(c)	Manaigh	☐	(d)	Sasanaigh	☐ (1)

4. Cé acu díobh seo a leanas a bhfuil **GÁ** ag daoine leo?

(a)	teilifís	☐	(b)	uisce	☐
(c)	ríomhairí	☐	(d)	ceol	☐ (1)

5. Seasann triantán dearg ar Léarscáil Ordanáis do:

(a)	stáisiún Garda	☐	(b)	brú óige	☐
(c)	stáisiún traenach	☐	(d)	both teileafóin	☐ (1)

6. Cé acu de na tíortha seo a leanas **NACH BHFUIL** san Aontas Eorpach?

(a)	An Fhrainc	☐	(b)	An Spáinn	☐
(c)	An Bheilg	☐	(d)	An India	☐ (1)

7. Cé acu ceann díobh seo a leanas **NACH** cathair in Éirinn í?

(a) Luimneach ☐ (b) Cill Chainnigh ☐

(c) Learpholl ☐ (d) Corcaigh ☐ (1)

8. Séard atá i scoileanna, coláistí agus ollscoileanna ná ionaid le haghaidh:

(a) caitheamh aimsire ☐ (b) tionscal ☐

(c) airgeadas ☐ (d) oideachas ☐ (1)

9. Is ainm eile ar *flat* ná:

(a) teach leathscoite ☐ (b) teach sraithe ☐

(c) árasán ☐ (d) teach scoite ☐ (1)

10. Cuir in iúl cá bhfuil na tíortha seo: An tSomáil, An Aetóip agus An Chéinia?

(a) An Eoraip ☐ (b) Meiriceá Thuaidh ☐

(c) Meiriceá Theas ☐ (d) An Afraic ☐ (1)

11. Fadó, is éard a thugtaí ar dhaoine a bhí in ann léamh agus scríobh ná:

(a) cócairí ☐ (b) scríobhaithe ☐

(c) potairí ☐ (d) sacsanaigh ☐ (1)

12. Is éard is mó atá i limistéar cónaithe ná:

(a) monarchana ☐ (b) stáisiúin chumhachta ☐

(c) tithe ☐ (d) oifigí ☐ (1)

13. Rinne an Réabhlóid Thionsclaíoch athruithe móra maidir le:

(a) cogadh ☐ (b) oideachas ☐

(c) coilíniú ☐ (d) monarchana ☐ (1)

14. Is codanna iad droichead tógála, forbhalla, agus móta de:

(a) cloigtheach ☐ (b) uaimh thalún ☐

(c) tuama pasáiste ☐ (c) caisleán ☐ (1)

(B) MUINTIR AN tSEANSAOIL **(6 mharc)**

An tseanRóimh NÓ

An tseanGhréig NÓ

An tseanÉigipt NÓ

Domhan na nIncach

- Roghnaigh agus scríobh síos ceann **AMHÁIN** ón liosta thuas:

____

- Maidir leis an gceann atá roghnaithe agat, freagair na ceisteanna a leanas:

1. Cén cineál tithe a bhíodh acu?

____

____

____

2. Cén cineál éadaí a chaithidís?

____

____

____

3. Cén cineál nósanna adhlactha a bhíodh acu?

____

____

____

(6)

(C) LONNAÍOCHT IN ÉIRINN **(6 mharc)**

Déan staidéar ar an bpictiúr de chaisleán thíos agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

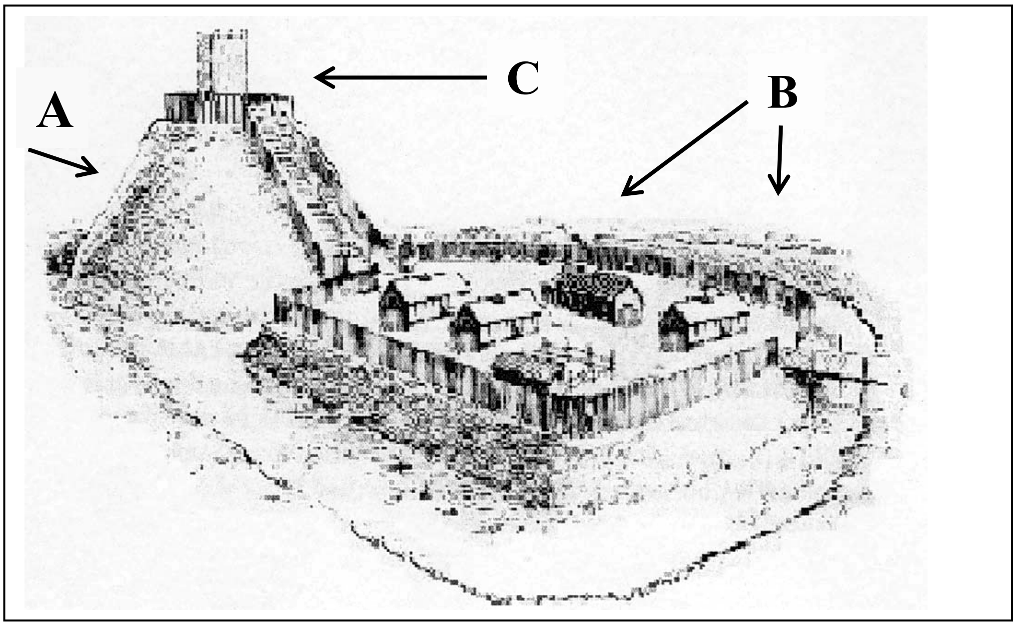

1. Ainmnigh na codanna A, B agus C.

Is é a thugtar ar A ná m______________________________ (1)

Is é a thugtar ar B ná b______________________________ (1)

Is é a thugtar ar C ná d______________________________ (1)

2. Ainmnigh ábhar **AMHÁIN** a úsáideadh chun an lonnaíocht seo a thógáil.

______________________________ (1)

3. Cén fáth go mbeadh sé deacair na foirgnimh ag B agus C a ionsaí?

____

______________________________ (2)

CEIST 2
24 marc

Freagair cuid (A) nó cuid (B).

(A) PLANDÁIL IN ÉIRINN SA 17ú hAOIS **(24 marc)**

Úinéireacht Talún in Éirinn 1600 – 1703.

Úinéireacht Talún	1600	1641	1703
Caitlicigh	90%	60%	15%
Protastúnaigh	10%	40%	85%

1. Taispeánann na figiúir thuas go ndeachaigh céatadán (%) na gCaitliceach a raibh talamh acu in Éirinn síos ó ________ in 1600 go __________ in 1703 agus go ndeachaigh céatadán (%) na bProtastúnach a raibh talamh acu in Éirinn suas ó _________ in 1600 go ________ in 1703. (8)

2. Bain úsáid as na figiúirí thuas agus comhlánaigh na graif thíos chomh néata agus is féidir leat.

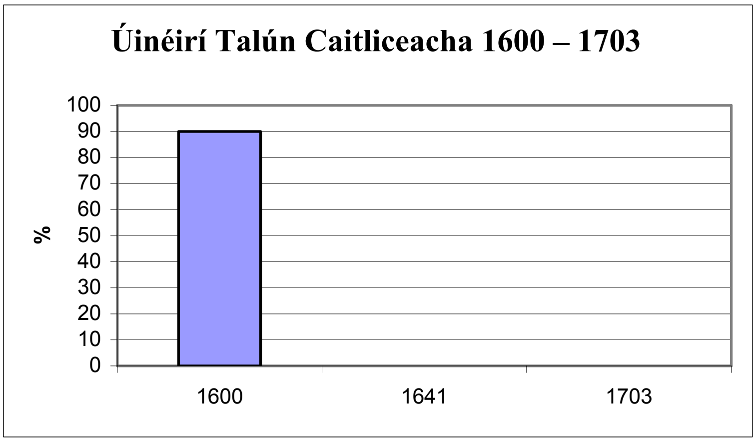

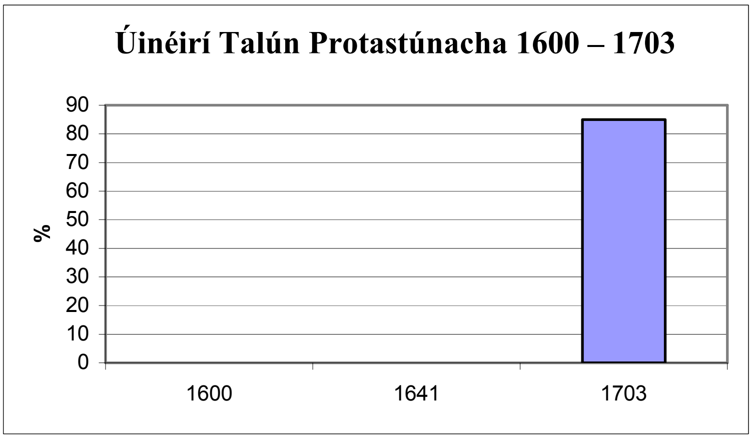

(4)

3. Tabhair cúis **AMHÁIN** le plandálacha in Éirinn.

____

____

____ (2)

4. Cén tír as a dtáinig na lonnaitheoirí?

____ (2)

5. Cad iad na hathruithe i saol na hÉireann a tháinig leo?

Teanga: ______________________________________

____

____

Creideamh: ___________________________________

____

____

Talmhaíocht: __________________________________

____

____

Bailte: _______________________________________

____

____

(8)

[Thall

(B) AN BHRASAÍL SA 20ú hAOIS **(24 marc)**

Léigh na scéalta thíos agus freagair na ceisteanna ina ndiaidh.

Tá Joao Gilberto 14 bliana d'aois agus ní dheachaigh sé ar scoil riamh. Cónaíonn sé sa favela in Rocinha i Rio de Janeiro, sa Bhrasaíl. Tá cuid dá theach déanta as bríce agus an chuid eile as adhmad. Tá dhá sheomra ann: is cistin ceann díobh agus is seomra codlata/maireachtála an ceann eile. Sa seomra sin tá leaba mhór dhúbailte amháin, agus dhá bhuncleaba dhúbailte, chomh maith le vardrús, cófra, raidio, fean leictreach agus gléas teilifíse.

Bíonn ochtar ina gcodladh sa seomra: athair Joao atá dífhostaithe, a mháthair a thuilleann $35 sa mhí mar bhean níocháin do theaghlach saibhir; deartháir Joao atá níos sine agus beirt deirfiúracha atá níos óige; a uncail agus col ceathrar. Codlaíonn triúr sa leaba mhór agus an cúigear eile sna buncleapacha.

Tá bruscar mórthimpeall ar theach Joao – seanchannaí stáin, buidéil, giobail agus dramhaíl eile. Tá an-chuid bruscair sna favelas, agus toisc nach mbailítear na boscaí bruscair, tá cairn bhruscair ar fud na háite. Ní cheapann Joao go mbeidh dóthain airgid riamh aige chun cónaí in áit eile.

1. Cén aois atá Joao Gilberto? ________________________________ (1)

2. Cá gcónaíonn sé? ________________________________ (1)

3. An dtéann sé ar scoil? ________________________________ (1)

4. Cé mhéad duine atá ina gcónaí i dteach Joao? ________________________ (1)

5. Cén fáth go mbíonn favelas lán de bhruscar? ________________________

____

____ (2)

6. Oibríonn máthair Joao do theaghlach saibhir. An dóigh leat go bhfuil cónaí ar an dteaghlach seo sa favela? Tabhair cúiseanna le do fhreagra.

____

____

____

____ (3)

7. Conas a d'fhéadfadh Joao feabhas a chur ar a dheiseanna chun jab a fháil agus saol níos fearr a bheith aige?

____

____

____

____

____ (3)

Tá cara ag Joao darb ainm Maria. Tá sí 15 agus cónaíonn sí in Rocinha freisin. Tá a hathair ag obair mar dhoirseoir in ospidéal agus tuilleann sé $80 sa mhí, agus oibríonn a máthair mar fhreastalaí bialainne agus tuilleann sí thart ar $50 sa mhí. Téann Maria ar scoil gach lá sula gcuidíonn sí lena seanmháthair ag ní éadaí sa tráthnóna.

Bhog seanmháthair Maria go dtí Rio de Janeiro as áit darb ainm Pernambuco sa taobh thoir-thuaidh den Bhrasaíl. Thug sí a clann go Rio chun slí bheatha níos fearr a lorg. Fiú má chónaíonn siad i favela, is fearr é ná an saol in Pernambuco.

Tá an-spéis ag teaghlach Maria ina bpobal. I gcomhar le roinnt comharsana, d'eagraigh siad glantachán ar na sráideanna gar dá dteach, agus anois tá siad ag iarraidh go dtógfaí ionad leighis.

Ba mhaith le Maria a bheith ina cónaí lá éigin in árasán gar do Thrá Copacabana, an áit ina mbíonn a máthair ag obair.

8. Cá gcónaíonn Maria? ______________________________ (1)

9. Cá raibh seanmháthair Maria ina cónaí roimh an favela?

______________________________ (1)

10. Cén fáth gur bhog seanmháthair Maria go dtí Rio de Janeiro?

____

______________________________ (3)

11. Cad tá déanta ag teaghlach Maria chun feabhas a chur ar an áit ina gcónaíonn siad?

____

____

____

______________________________ (3)

12. Cé acu is dóichí a bheidh in ann bogadh amach as an favela? Joao nó Maria?
Tabhair cúis **AMHÁIN** le do fhreagra.

____

____

____

______________________________ (2)

13. Luaigh difríocht **AMHÁIN** idir do shaol in Éirinn agus an saol atá ag Joao agus Maria sa favela.

____

____

______________________________ (2)

CEIST 3
24 marc

Freagair cuid (A). Ansin freagair cuid (B) nó (C).

(A) AN RÉABHLÓID THIONSCLAÍOCH (12 mharc)

Aois oibrithe i muilte cadáis in Lancashire 1833

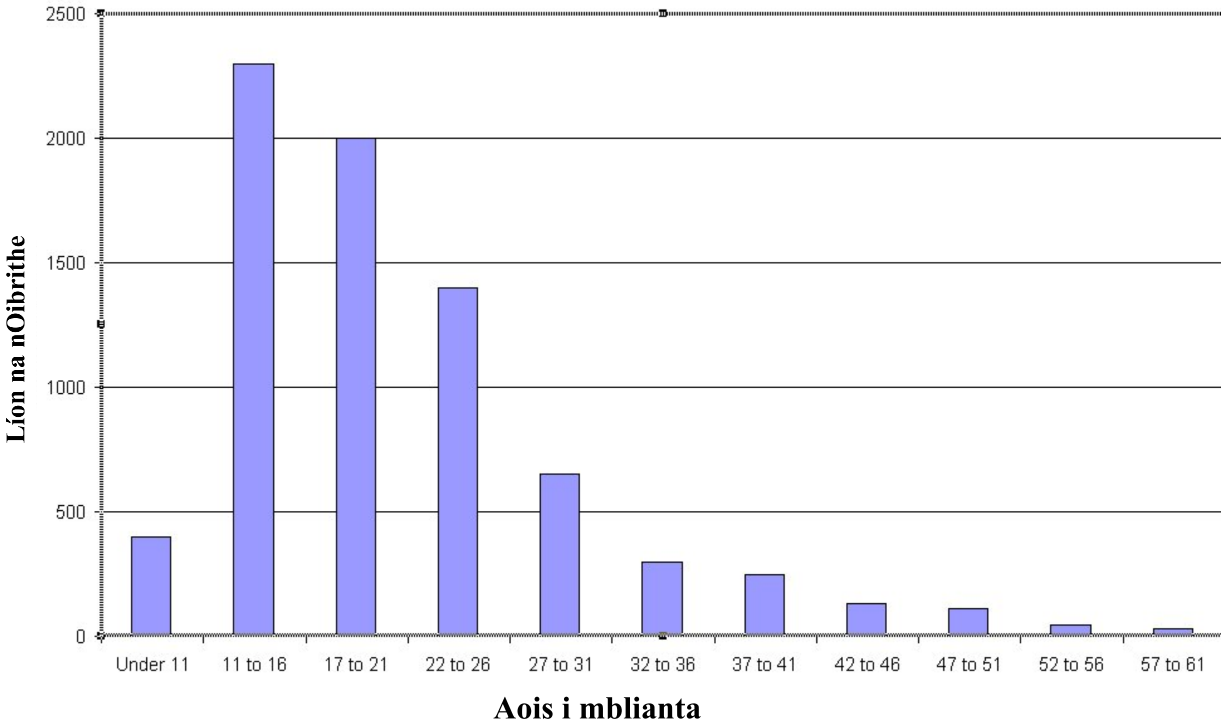

Féach ar an ngraf thuas agus freagair na ceisteanna seo a leanas.

1. Bhí aois idir ___________ agus ____________ ag 2300 de na hoibrithe sna monarchana. (1)

2. Cé mhéad oibrí a raibh aois 17 go 21 acu? ___________________________________ (1)

3. Cén aoisghrúpa a raibh an líon is lú oibrithe ann? _____________________________ (1)

4. An raibh monarchana sábháilte mar áit oibre do pháistí? Tabhair cúis le do fhreagra.

____

____ (2)

5. Cén fáth go mb'fhearr le húinéir monarchan páistí a bheith ag obair dó seachas daoine fásta?

____

____ (2)

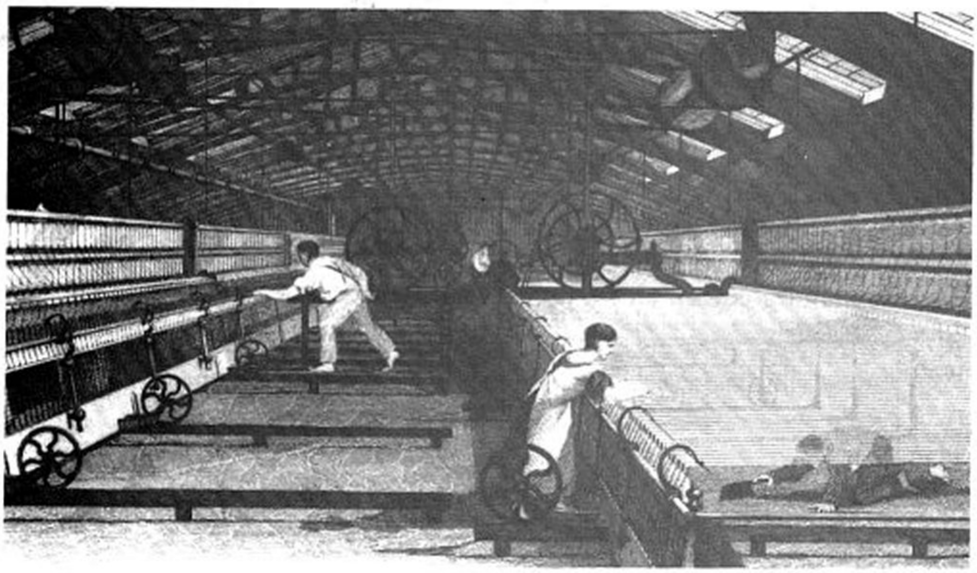

Taispeánann an pictiúr seo daoine ag obair i monarcha.
Féach ar an bpictiúr, agus freagair na ceisteanna thíos:

6. Cén rud atá á dhéanamh sa mhonarcha? Cuir tic leis an bhfreagra ceart.

(a) gual	☐	(b) cruach	☐
(c) cadás	☐	(d) im	☐

(1)

7. Is minic a d'fhostaigh na monarchana páistí. Cén sórt oibre a rinne páistí i monarchana?

____

____ (2)

8. In Éirinn inniu, an ligtear do pháistí beaga a bheith ag obair i monarchana? Cén fáth sin, an dóigh leat?

____

____ (2)

(B) AN CHÉAD CHOGADH DOMHANDA **(12 mharc)**

Ní áiteanna an-deasa a bhí sna trinsí. Bhí siad an-chaol agus bhí cuid mhaith fear ina gcónaí an-ghar dá chéile iontu. Bhí na trinsí chomh glórach sin nach bhféadfá codladh a dhéanamh ach amháin nuair a thit tú i laige.

Nuair a bhí an troid ar siúl, chuirtí na saighdiúirí beagnach san áit inar thit siad. Uaireanta níor cuireadh coirp toisc nach raibh na saighdiúirí eile in ann teacht chomh fada leo. Idir coirp ag lobhadh agus blúiríní bia, mealladh cuid mhaith francach.

Is minic a thagadh cosa morgacha ("Trench Feet') ar shaighdiúirí sna trinsí. Tharla sé sin toisc cosa na saighdiúirí a bheith fliuch i gcónaí nach raibh siad in ann stocaí a athrú. D'éiríodh an craiceann an-bhog agus ansin tharlaíodh galrú. Is minic go mb'éigean méaracha coise a bhaint díobh.

1. Cén fáth go raibh na trinsí glórach an dóigh leat?

____ (1)

2. Cén fáth nár cuireadh roinnt de na coirp?

____ (1)

3. Cén fáth ar tháinig Cosa Morgacha ar shaighdiúirí go minic sna trinsí?

____

____ (2)

4. Cérbh é Latrach an Áir?

____

____ (2)

5. Scríobh alt gearr ar cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(a) Iomaíocht na nArm;
(b) Uirlisí nua cogaidh a úsáideadh sa Chéad Chogadh Domhanda;
(c) Cathshuaitheadh (Shellshock);
(d) Conradh na Náisiún.

____

____

____

____

____

____ (6)

(C) AN DARA COGADH DOMHANDA (12 mharc)

In 1940 cuireadh tús leis na haer-ruathair. Bhí an-eagla ar a lán daoine le linn na chéad chúpla lá den 'Blitz'. Maraíodh a lán daoine nó gortaíodh iad sa bhuamáil.

Bhí scáthlán Anderson againn inár ngairdín, ach bhí sé an-tais taobh istigh. Mar sin níor bhaineamar mórán úsáide as agus théimis a chodladh faoinár mbord láidir dara sa chistin. Dá séidfí bonnáin an aer-ruathair sa tráthnóna ní thugaimis aon aird orthu ach leanaimis ar aghaidh ag ithe an tae nó ag imirt cártaí go dtí go gcloisimis buamaí ag teacht i ngar agus ansin phreabaimis isteach faoi chumhdach an bhoird.

Uair amháin, thuirling buama an-ghar dúinn, agus shéid sé na fuinneoga go léir isteach. Bhí deatach agus gloine i ngach áit, ach bhí an t-ádh orainn agus bhíomar go léir slán sábháilte. Théadh a lán daoine a chodladh sna stáisiúin faoin talamh le linn an 'Blitz'.

1. Cén bhliain ar cuireadh tús leis na haer-ruathair? ________________________________ (1)

2. Conas a bhí a fhios acu go raibh aer-ruathar ag tosú?

____ (1)

3. Is giorrúchán ar Blitzkrieg é Blitz. Cérbh é Blitzkrieg?

____

____ (2)

4. Cén fáth go mba áiteanna sábháilte codlata iad na stáisiúin faoin talamh i Londain le linn an Blitz?

____

____ (2)

5. Scríobh alt gairid ar cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:
(a) Aslonnú páistí; (b) Ciondáil; (c) Cath na Breataine; (d) Scáthlán aer-ruathar.

____

____

____

____

____

____ (6)

CEIST 4

24 marc

FREAGAIR na TRÍ CHUID (A), (B) agus (C).

(A) AN DOMHAN FORBARTHA **(8 marc)**

Taispeánann an daonáireamh is déanaí in Éirinn méadú mór ar an daonra i roinnt bailte móra in Éirinn:

An Uaimh	51%	Droichead Nua	25%	Cill Droichid	30%
Droichead Átha	22%	Sord	21%	An Nás	30%

1. Cén baile mór inar tháinig an méadú faoin gcéad is mó ar a dhaonra?

____ (2)

2. Tá an daonra atá ag dul i méid i mBaile Átha Cliath agus sna bailte thart timpeall ar Bhaile Átha Cliath ina chúis le roinnt fadhbanna móra, ar nós:

- Trácht
- Tithíocht
- Timpeallacht.

Scríobh ar cheann **AMHÁIN** de na fadhbanna thuas, agus mol roinnt bealaí inar féidir feabhas a chur ar an scéal.

Is é an fhadhb ná ____

Chun feabhas a chur ar an bhfadhb sin, is dóigh liom gur féidir ____________________

____

____

____

____

____

____

____ (6)

(B) AN DOMHAN I mBÉAL FORBARTHA **(8 marc)**

Amanna airíonn daoine go bhfuil gá leis an tseanáit a fhágáil agus le cur futhu in áit nua, sé sin **Brú**.
Amanna eile braitheann daoine go bhfuil saol níos fearr ar fáil in áiteanna eile agus mealltar iad, sé sin **Tarraingt**.

Déan staidéar ar an bpainéal thíos agus abair cén cineál cúis leis an imirce atá i gceist: **Brú nó Tarraingt**?

Scríobh **Brú nó Tarraingt** sa cholún ar thaobh na láimhe deise.

Cúis	**Brú nó Tarraingt?**
Feictear stíl bheatha na cathrach a bheith níos spreagúla	
Gan jabanna sa limistéar seachas feirmeoireacht	
Níos mó deiseanna oideachais sa chathair	
Drochthalamh feirmeoireachta	
Tithíocht níos fearr le fáil – leictreachas, uisce	TARRAINGÍONN DAOINE GO DTÍ AN CHATHAIR
Níos mó jabanna sa chathair	
Seirbhísí leighis rófhada ó bhaile	
Scoileanna ag dúnadh i ngeall ar líon beag scoláirí	
Baill den teaghlach ina gcónaí sa chathair cheana féin	

(8)

(C) AN DOMHAN ÉAGOTHROM **(8 marc)**

Taispeánann an chairt seo an t-ionchas saoil atá ag daoine i seacht gcinn de thíortha. Déan staidéar ar an gcairt sin agus freagair na ceisteanna thíos.

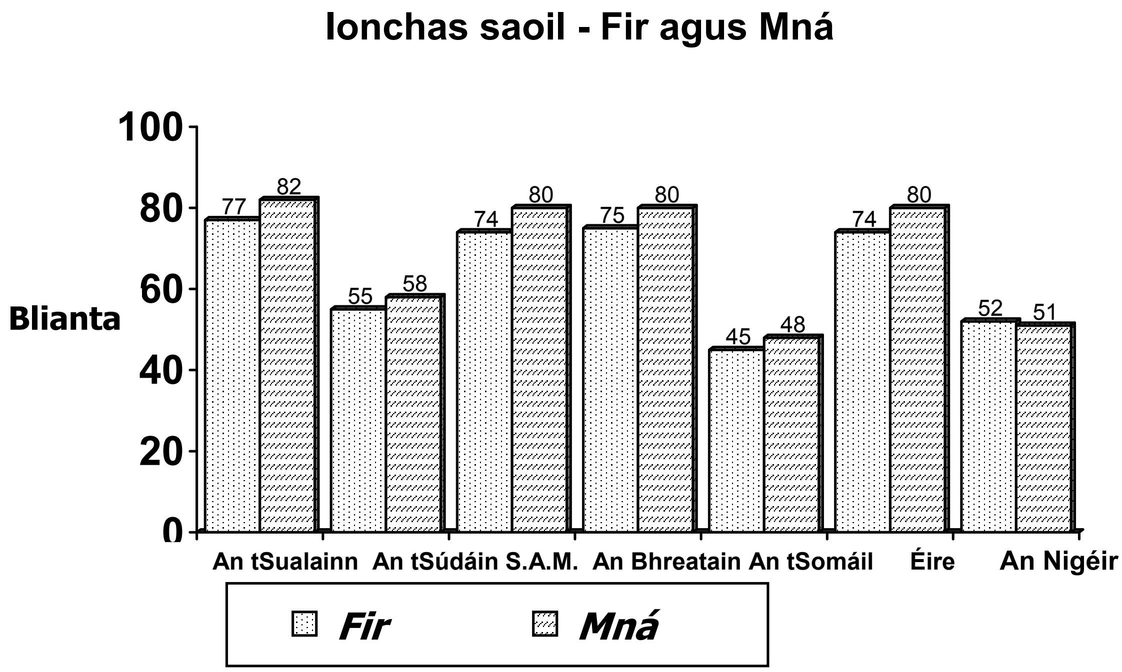

1. Cén tír is faide ina maireann na mná?

____ (1)

2. Cad é an t-ionchas saoil atá ag fear sa tSomáil?

____________________ bliain (1)

3. Cén tír ag a bhfuil an t-ionchas saoil is lú do mhná?

____ (1)

4. Cén tír ina maireann na fir níos faide ná na mná?

____ (1)

5. Tabhair **DHÁ** chúis, dar leat, go maireann daoine níos faide i dtíortha áirithe ná i dtíortha eile.

1. ____

____

____

2. ____

____

____ (4)

CEIST 5

24 marc

Déan deimhin de go bhfuil léarscáil agus fótagraf agat sula bhfreagraíonn tú na ceisteanna seo.

Scrúdaigh an Léarscáil Shuirbhéireachta Ordanáis S.O. 1 : 50,000 a thagann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna thíos.

Taispeánann an Léarscáil Baile Átha Fhirdia agus an ceantar ina thimpeall.

1. Luaigh ainm abhann **AMHÁIN** a thaispeántar ar an léarscáil.

____ (2)

2. Ainmnigh an Príomhbhóthar Náisiúnta a thaispeántar ar an léarscáil.

____ (2)

3. Luaigh píosa **AMHÁIN** fianaise ón léarscáil go raibh daoine ina gcónaí sa cheantar seo fadó.

____ (2)

4. Cad tá ag tagairt greille N 959 909?

____ (2)

5. Cén t-ainm atá ar an bpointe is airde ar an léarscáil?

____ (2)

6. Tabhair **DHÁ** phíosa fianaise ón léarscáil a léiríonn gur ceantar réidh cothrom é seo den chuid is mó.

____

____

____ (4)

Scrúdaigh an t**AERFÓTAGRAF** daite a thagann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna thíos.

Taispeánann an fótagraf cuid de Bhaile Átha Fhirdia.

7. Cén úsáid a bhaintear as an talamh atá le feiceáil sa chúlra den fhótagraf?
Déan rogha as: úsáid thionsclaíoch, úsáid le haghaidh caitheamh aimsire, úsáid le haghaidh talmhaíochta.

____ (2)

8. Cén sórt gnó atá sa lárthulra (tosach) den fhótagraf, an dóigh leat?

____ (2)

9. Cén úsáid a bhaintear as an talamh mórthimpeall ar fhoirgneamh an tséipéil (sa lár ar clé)?

____

____ (2)

10. Tabhair **DHÁ** phíosa fianaise a léiríonn gur baile gnóthach é Baile Átha Fhirdia.

____

____

____

____ (4)

Leathanach Bán

Leathanach Bán